

ΤΑ «ΒΙΒΛΙΑ» ΤΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΙΩΑΣΑΦ
ΚΑΙ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΕΙΚΟΣΙΦΟΙΝΙΣΣΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΓΓΑΙΟΥ

1.1. Ἀπὸ ἐγγραφο τοῦ ἀρχείου τῆς μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους—ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν ἡγούμενο καὶ τοὺς μοναχοὺς τῆς Εἰκοσιφοινίσεως μὲ χρονολογία 29 Ἀπριλίου 1849—¹ ἔχουμε κάποιες πληροφορίες, ἀξιόλογες, γιὰ τὴν κραταιὰ ἄλλοτε μονὴ τοῦ Παγγαίου². Τὸ ἐγγραφο μᾶς παραδίδεται ἀπὸ τὸ φάκελο τῶν «πατριαρχικῶν ἐγγράφων - σιγιλλίων» τῶν ἐτῶν 1796-1935 τοῦ ἀρχείου τῆς ὡς ἄνω ἀγιορείτικης μονῆς, ἔχει διαστάσεις 220×355³ καὶ εἶναι ἀνάριθμο· πρόκειται γιὰ δίφυλλο, μὲ τὴν πατριαρχικὴ βούλα στὸ σημεῖο ὅπου ἔκλεινε ἡ ἐπιστολή, ὅπου, κατὰ τὸ εἶκος, διαβάζουμε καὶ τὴ «σύσταση»: «Τοῖς ὀσιωτάτοις τῷ τε ἡγουμένῳ καὶ λοιποῖς πατράσι τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δράμας κειμένου Ἱεροῦ κ(αί) Σεβασμίου ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου ἐπιλεγομένου τῆς Εἰκοσιφοινίσεως, τέκνοις ἐν κυρίῳ ἀγαπητοῖς τῆς ἡμῶν μετριότητος». Πρὶν ἀπὸ ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἄς δοῦμε ὅμως τὸ ἴδιο τὸ κείμενο τοῦ ἐγγράφου ποῦ θὰ μᾶς ἀπασχολήσει:⁴

*† Ἄνθιμος ἐλέῳ Θε(ο)ῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλ(εως) Νέ(ας)
Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης./² † Ὀσιώτατοι ὃ τε Ἱγούμενος καὶ*

1. Πρόκειται γιὰ τὸν πατριάρχη Ἄνθιμο Δ' [πατριάρχευσε δύο φορές, 1840 (21 Φεβρουαρίου) - 1841 (6 Μαΐου) καὶ 1848 (19 Ὀκτωβρίου) - 1852 (30 Ὀκτωβρίου), πρόχειρα βλ. ΘΗΕ 2, [765 πρβλ. καὶ Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες. Εἰδήσεις ἱστορικαί, βιογραφικαί περὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέχρις Ἰωακείμ Γ' τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης (36-1884), Κωνσταντινουπόλη (1885 - (1890, σ. 694, 698, τ ο ὕ ἰ δ ἰ ο υ, Πατριαρχικῆς ἱστορίας μνημεῖα, Α' Γρηγορίου Ε' 9 διάδοχοι, Ἀθήνα 1922, σ. 31-32].

2. Πρβλ. συγκεντρωμένη βιβλιογραφία γιὰ τὴ μονὴ καὶ τὴ βιβλιοθήκη της Γ. Κ. Παπάζογλου, Χειρόγραφα Εἰκοσιφοινίσεως—ἐκθεσὴ ἐρευνῶν, Πρακτικά Β' Τοπικοῦ Συμποσίου «Ἡ Καβάλα καὶ ἡ περιοχὴ της», Καβάλα 1987, Α', 53-66, τ ο ὕ ἰ δ ἰ ο υ, Ἡ πτόχευση τῆς Εἰκοσιφοινίσεως μέσα ἀπὸ ἀγνωστα ἐγγραφα τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου τοῦ Ὑπουργείου Ἑξωτερικῶν, «Ἱαρνασσός» Α' (1988) 323-339.

3. Ἡ τακτοποίηση τῶν ἐγγράφων ἐγίνε ἀπὸ τὸ ΕΙΕ, χωρὶς νὰ ἀριθμηθοῦν οἱ φάκελοι (καὶ τὰ ἐγγραφα).

4. Στὴν ἐκδοσὴ ἀκολουθοῦμε τοὺς γενικοὺς κανόνες μιᾶς ἐκδοσῆς διπλωματικῆς.

λοιποὶ πατέρες τοῦ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ³ Δράμας κειμένου Ἱεροῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ σ(α)ροπηγιακοῦ μονα-⁴στηρίου ἐπιλεγομένου τῆς Εἰκοσιφοινίσσης, τέκνα ἐν κυρίῳ ἡμῶν ἀγα-⁵πητά· χάρις εἴη ὑμῖν, καὶ εἰρήνη παρὰ θεοῦ. Ὁ αὐτόθι προχρηματίσας,⁶ καὶ ἤδη κοινοβιάζων ἐν τῷ κατὰ τὸ ἀγιώ-
 νυμον ὄρος τοῦ Ἄθω-⁷νος Ἱερῶ μοναστηρίῳ τοῦ Διονυσίου δσιώτατος κὺρ Ἰωάσαφ ἀνήγγειλε⁸ τῇ Ἐκκλησίᾳ προσκλαιόμενος ὅτι διακρατοῦνται παρὰ πάντα λόγον βι-⁹βλία τινὰ ἴδια αὐτοῦ, καὶ κατέχονται παρ' ὑμῶν, περὶ τῶν ὁποίων¹⁰ καὶ ἄλλοτε διετάχθητε ἐκκλησιαστικῶς νὰ τὰ ἀποδώσετε τῇ δσιότητι του¹¹ καὶ οὐκ ἠθελήσατε, προτείνοντες ὅτι τὰ ἀφιέρωσε δι' ἐνυπογράφου γράμ-¹²ματός του. Καὶ ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη διαφιλονεικία ὑπάρχει ἀνοικεῖος, καί¹³ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησιαστικὴ εὐθουδικία ἐπίσης οὐκ ἀνέχεται τὸ νὰ ἀ-¹⁴παιτῇ ἡ δσιότης του τὸ ἀπαξ ἀφιερωθῆν διὰ γράμματός του, ὡς προβάλλ-¹⁵ε-
 τε, καθὼς καί, τοιούτου γράμματος μὴ ὑπάρχοντος, νὰ σπεύσετε εἰς¹⁶ τὴν διακράτησιν τῶν ἀλλοτρίων, διὰ τοῦτο γράφοντες διὰ τῆς παρουσίας¹⁷ πατρι-
 αρχικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, ἐντελλόμεθα, καὶ παραγγέλλομεν¹⁸ τῇ δσιότητι σας, ὅπως ἐὰν οὐκ ὑπάρχη ἀφιερωτικὸν γράμμα τοῦ εἰρη-¹⁹μένου κὺρ Ἰωάσαφ περὶ τῶν βιβλίων του, τῶν ὁποίων περικλείομεν καί²⁰ τὸν ἀποσταλέντα κατάλογον, ἐπειδὴ οὐδὲν ἔχετε δικαίωμα ἀντιποιηθῆναι²¹ τούτων, μήτε ἡ Ἐκκλησία ἐπι-
 τρέπει τοιαύτην διακατοχὴν τῶν ἀλλοτρίων,²² ἅμα λαβόντες ταύτην τὴν ἀμετάθετον ἡμῶν διαταγὴν, ἐγχειρίσητε, καί²³ παραδέσσητε ἀπροφασίστως τὰ βιβλία εἰς τὸν διορισθόσμενον ἐκ μέρους τοῦ ρη²⁴-θέντος ἰδιοκτῆτου αὐτῶν, πανόμενοι τοῦ φιλαδίκου τρόπου, ἀνοικεῖου ὄντος ὑμῖν,²⁵ εἰ δὲ καὶ ἔχετε ἀφιερωτικὸν γράμμα του, θέλετε τὸ ἀποστελεῖν πρὸς ἡμᾶς²⁶ ἵνα παυσαμένης τῆς φιλοδικίας μὲ τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ, ἐπιβάλωμεν²⁷ τῷ ὀρθέντι τὸ νὰ παραιτηθῇ πάσης τοῦ λοιποῦ ἀπαιτήσεως. Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χά-²⁸ρις, καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος εἴη μεθ' ἡμῶν· αὐμθ^ω ἀπριλίου κθ-^η²⁹ †Κωνσταντινουπόλ(εως) ἐν Χ(ριστ)ῷ εὐχέτης.

1.2. Ὁ Ἰωάσαφ, ὁ ὁποῖος φαίνεται νὰ προκαλεῖ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχου, μοναχὸς τῆς μονῆς Διονυσίου ὅταν γράφεται ἡ ἐπιστολὴ— ἄλλοτε μοναχὸς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης—, δὲν εἶναι πιθανότατα ἄλλος ἀπὸ τὸ γνωστὸ ὁμώνυμο μουσικοδιδάσκαλο¹. ὅπως μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν κώδικα ἀρ. 977 τῆς Βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Διονυσίου— βρέβειο τῆς μονῆς—, ὁ Ἰωάσαφ καταγόταν ἀπὸ τὴν Σέρρες καὶ πέθανε στὴ μονῇ Διονυσίου τὸ 1866: «1866. Τῷ αὐτῷ ἔτει. Φεβρουαρίου 17. ἀπῆλθεν πρὸς Κύριον ὁ Ἱε-

1. Βλ. πρόχειρα γιὰ τὸν Ἰωάσαφ Ἀρχιμ. Γ α β ρ ι ἡ λ. Ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὅρει ἱερὰ μονὴ τοῦ Ἀγίου Διονυσίου, Ἀθήνα 1959, σ. 197, Λ α ζ ἄ ρ ο υ μ ο ν. Δ ι ο ν υ σ ι ῖ ὁ υ, Διονυσιατικαὶ διηγήσεις. Ἄθως 1988, σ. 95, Γ ρ. Σ τ ἄ θ η, Τὰ χειρόγραφα βυζαντινῆς μουσικῆς - Ἄγιον Ὄρος, Ἀθήνα 1975, Β', σ. 681-879 (ὄπου γενικὰ γιὰ μουσικὰ χφφ. τῆς μονῆς Διονυσίου καὶ γιὰ τὸν Ἰωάσαφ).

ροδιδάσκαλος παπὰ Ἰωάσαφ. ἐκ Σερρών. κ(αι) ἐτάφη εἰς τὸ ἄνω πεζούλιον» (σελ. 52)¹. Τὴν πληροφορία ὅτι καταγόταν ἀπὸ τῆς Σέρρες τὴν ἔχουμε, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, καὶ ἀπὸ ἀρκετὰ ἄλλα μουσικὰ χφφ. τοῦ Ἰωάσαφ (ὄλα σήμερα στὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς Διονυσίου)². Ὁ ἀρχιμανδρίτης, μακαρίτης παπὰ, ἡγούμενος τῆς μονῆς Διονυσίου, γέροντας Γαβριήλ, προχωρεῖ παραπέρα καὶ ἐπιβεβαιώνει τὴν πληροφορία ὅτι ὁ Ἰωάσαφ πέρασε καὶ ἀπὸ τὴν Εἰκοσιφοίνισσα τοῦ Παγγαίου: «Ἰωάσαφ ὁ Μουσικοδιδάσκαλος καὶ Πρωτοσύγγελος τῶν Πατριαρχείων ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σερραῖος, καὶ πρώην Εἰκοσιφοινισσιώτης...»³. Ἄλλοῦ ὁ ἴδιος δίνει ἄλλες πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴν ἐγκατάσταση καὶ τὴν δράση τοῦ Ἰωάσαφ στὴ μονὴ Διονυσίου: «Ἐκ τῶν Σκευοφυλάκων... μνημονευτέον τὸν ἐκ Σερρών Ἰωάσαφ, ὅς ὑπερόριος σταλεῖς ἐνταῦθα μετὰ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ Γέροντός του ἐκ τῶν Πατριαρχείων... ἠγάπησε τὴν ἀδελφότητα καὶ ἐγλυκάνθη τὴν ψυχὴν καὶ παρέμεινε διαπάντως ἐν αὐτῇ... Ἐχρημάτισε ἐπὶ ἔτη γραμματεὺς τῆς Μονῆς καὶ ἦτο ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ καθηγουμένου Εὐλογίου»⁴. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ποὺ θέλει τὸν Ἰωάσαφ στὴ μονὴ Διονυσίου, ὅπως εἶδαμε, γράφεται τὸ 1849, ὥστόσο ὁ Ἰωάσαφ θὰ πρέπει νὰ βρισκόταν στὴ μονὴ Διονυσίου ἤδη ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δεκαετίας τοῦ 1840 τουλάχιστον—δυστυχῶς τὸ μοναχολόγιο δὲν ἀνεύρσκεται στὸ ἀρχεῖο καὶ στὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς, γιὰ νὰ ἔχουμε ἀκριβῆ πληροφορία γιὰ τὸ χρόνο τῆς ἐγκαταβίωσης τοῦ Ἰωάσαφ στὸ ἀγιορεϊτικὸ μοναστήρι⁵ ἀπὸ τὸν κώδικα ἀρ. 995 τῆς Βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Διονυσίου μαθαίνουμε ὅτι ἤδη τὸ 1842 ὁ Ἰωάσαφ βρισκόταν καὶ δίδασκε στὴ μονὴ Διονυσίου: «Ἀρχὴ σὺν θεῷ ἀγίῳ, τῆς παραδόσεως τῶν μαθημάτων ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν κοινοβίου τοῦ ἀγίου Διονυσίου. παρὰ τοῦ πανοσοφολογιότατου ἱεροδιδασκάλου καὶ συνκοινοβιάτου ἡμῶν κυρίου Ἰωάσαφ. ἀδεία μὲν τοῦ πανοσιοτάτου: καὶ πατρὸς ἡμῶν ἀγίου καθηγουμένου κυρίου Εὐλογίου, ὧν Κύριον ὁ θεὸς διαφυλάξῃ αὐτόν, σὺν πᾶσι τῇ ἐν Χ(ριστῷ) ἡμῶν ἀδελφότητος, Ἐν ἔτει σωτηριῶ αωμβ:—ἐν Μηνὴ Μαῖω δ': ὁ ταπεινὸς καὶ ἐλάχιστος πύντων (...)⁶. Ἀπὸ

1. Βλ. γιὰ τὸ χφφ. (καὶ γιὰ ὄλα τὰ χφφ. μὲ ἀρ. 805-1064) Γ. Κ. Παπάζογλου, Συμπληρωματικὸς κατάλογος χειρογράφων μονῆς Διονυσίου Ἁγίου Ὁρους (Συνοπτικὴ ἀναγραφὴ, χφφ. ἀρ. 805-1064), Θεολογία (ὑπὸ ἐκδοσῆ).

2. Πρβλ. λ.χ. «Καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ Ἱερομ(ονάχου) διδ(ασκάλου) Διονυσιάτου τοῦ ἐκ Σερρών», χφφ. ἀρ. 829.

3. Ἀρχιμ. Γαβριήλ, ὁ.π., σ. 173.

4. Ὁ.π., σ. 197.

5. Βρίσκουμε μόνο τὸ μοναχολόγιο ποὺ ἀφορᾷ μοναχοὺς ποὺ ἐγκαταβίωσαν στὴ μονὴ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος μας κ.έ.

6. Γ. Κ. Παπάζογλου, ὁ.π..

τὰ παραπάνω μπορούμε γενικά νά διαγράψουμε τήν πορεία τοῦ Ἰωάσαφ γεννημένος στίς Σέρρες πηγαίνει στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου καί μαθητεύει κοντά στόν Χουρμούζιο¹, γίνεται πρωτοσύγγελος τῶν πατριαρχείων γιά νά ἐγκαταβιώσει γιά 25 περίπου χρόνια, στό τέλος τῆς ζωῆς του, στή μονή Διονυσίου. Φυσικό εἶναι, σέ κάποια φάση τῆς ζωῆς του, νά βρέθηκε στή γειτονική τῆς γενετείρας του μονή τῆς Εἰκοσιφοινίσσης· ἂν κρίνουμε ἀπό τὸ γεγονός ὅτι οἱ μοναχοὶ τῆς ὡς ἄνω μονῆς, ὅπως φαίνεται ἀπό τὸ πατριαρχικό ἔγγραφο, ἰσχυρίζονται πὼς ὁ Ἰωάσαφ ἄφησε στήν κοινότητα τῆς Εἰκοσιφοινίσσης μὲ ἀφιερωματικὴ ἐπιστολὴ ὑπάρχοντά του (τὰ «βιβλία» του), ἢ παραμονὴ τοῦ Ἰωάσαφ στήν Εἰκοσιφοίνισσα δὲν θὰ πρέπει νά ἦταν τυχαία, οὔτε ὀλιγόχρονη².

2.1. Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς ἱερᾶς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης τοῦ Παγγαίου, ὅπως μᾶς δόθηκε ἢ εὐκαιρία καὶ ἄλλοτε νά σημειώσουμε³, πέρα ἀπὸ τὴν πλούσια συλλογὴ χειρογράφων κατεῖχε καὶ ἀξιόλογη συλλογὴ ἐντύπων. Σύμφωνα μὲ τὴν καταγραφή τοῦ Ἀγαθαγγέλου Μάγνητος, ἡ Βιβλιοθήκη, στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνος μας, κατεῖχε 226 τουλάχιστον διαφορετικοὺς τίτλους καὶ 567 τόμους βιβλίων, παλαιτύπων στήν πλειονότητά τους, κείμενα συγγραφέων κλασικῶν (Ἑλλήνων καὶ Λατίνων), συγγραφέων ἐκκλησιαστικῶν καὶ πατέρων, συγγραφέων Βυζαντινῶν, κείμενα φιλοσοφικά καὶ μαθηματικά, λεξικά καὶ ἐγκυκλοπαίδειες (τὰ περισσότερα ἐκδόσεις τοῦ 16ου-17ου αἰῶνος)⁴. Ἀπὸ μιὰ πρώτη ἐπιτόπια ἔρευνα στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἔχει διαπιστωθεῖ πὼς μικρός, καὶ χωρὶς ἀξία, εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐντύπων ποὺ κατέχει σήμερα ἡ Βιβλιοθήκη τῆς μο-

1. Γ ρ. Σ τ ἄ θ η, ὁ.π., σ. 854 (κ.ά.).

2. Θὰ ἀφιέρωνε ὁ Ἰωάσαφ τὰ βιβλία του στή μονή, ἂν δὲν εἶχε πεισθεῖ γιά τὴ μόνη ἐγκατάστασή του στήν Εἰκοσιφοίνισσα (καὶ θὰ μπορούσε αὐτὸ νά συμβεῖ ἔπειτα ἀπὸ ὀλιγόχρονη μόνο παραμονή του σὲ αὐτή); Ἄς προστεθεῖ ἀκόμη ὅτι ἡ Εἰκοσιφοίνισσα διατηροῦσε μὲ τὴ γενέτειρα τοῦ Ἰωάσαφ στενὲς σχέσεις· κατεῖχε στήν πόλη τῶν Σερρών ὀνομαστὸ μετόχι, τὴν «Παναγία τὴν Ἠλιόκαλη», βλ. Ἄ. Γ κ ι σ δ α β ἱ δ η, Τὸ μετόχιον τῆς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἡ ἐν Σέρραις Παναγία ἢ Λιόκαλη, «Ἐρευνα», Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1955 (ἀρ. φύλ. 37), σ. 17-18, Μάιος 1955 (ἀρ. φύλ. 38), σ. 21-23.

3. Γ. Κ. Παπᾶζογλου, Χειρόγραφα..., σ. 57 καὶ σημ. 22.

4. Ἀ γ α θ α γ γ ἔ λ ο υ Μ ἄ γ ν η τ ο ς, μητρ. Δράμας, Εἰκοσιφοίνισσα Παγγαίου Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἡτοι συνοπτικὴ ἱστορία καὶ περιγραφή τῆς ἱερᾶς καὶ σταυροπηγιακῆς μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγομένης Εἰκοσιφοινίσσης, Ἰδρυθεῖσης τὸ 450 μ.Χ. καὶ ἀριθμούσης βίον πολυκύμαντον καὶ ἐθνοφυελῆ δέκα καὶ πέντε αἰῶνων, ἡτινὶ συνάπτονται κατάλογοι τῶν χειρογράφων καὶ ἐντύπων βιβλίων τῆς νῦν Βιβλιοθήκης καὶ τῶν ἐν τῷ Σκευοφυλακείῳ σωζομένων κειμηλίων, Δράμα 1916, σ. 116-128.

νής¹· τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἄλλοτε πλούσιας συλλογῆς, λειτουργικά κυρίως κείμενα, κατεστράφη κατὰ τὴ λεηλασία τῆς μονῆς τὸ Μάρτιο τοῦ 1917², ἓνα ἄλλο μέρος, ἔντυπα μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀξία, ἐκλάπη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ μεταφέρθη στὴν Βουλγαρία³, ἐνῶ ἓνα ἄλλο μέρος, ὄχι τόσο σημαντικῶν ἐντύπων, βρίσκεται σήμερα στὴν κατοχὴ οἰκογενείας τοῦ Παλαιοχωρίου τοῦ Παγγαίου, ὅπου μετεφέρθησαν τὰ ἔντυπα κατὰ τὴ δεύτερη βουλγαρικὴ κατοχὴ γιὰ διαφύλαξη καὶ ἔκτοτε δὲν ἐπεστράφησαν στὴ μονή⁴.

Τύχη ἄγαθὴ, σὲ μίαν ἀπὸ τὶς πολλὰς ἐρευνητικὲς μου ἐπισκέψεις στὴ μονὴ Διονυσίου, μοῦ ἐπέτρεψε νὰ δῶ τρία ἔντυπα τῆς Βιβλιοθήκης τῆς ὡς ἄνω μονῆς, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη τῆς Εἰκοσιφοινίσεως· ὁ μοναχὸς Συμεὼν, γνώστης τῆς εὐαισθησίας μου γιὰ κάθε τι ποὺ ἀφορᾷ τὴ Βιβλιοθήκη τῆς κραταιᾶς ἄλλοτε μονῆς τοῦ Παγγαίου, κατὰ τὴν τακτοποίηση τῶν παλαιτύπων τῆς Βιβλιοθήκης⁵, βρῆκε καὶ κράτησε στὴν ἄκρη τὰ παραπάνω τρία ἔντυπα· πρόκειται γιὰ τρεῖς τόμους, τὸν Α', Β' καὶ Δ' (λείπει ὁ Γ') τοῦ ἐντύπου: «ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ / ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ / ΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΤΟΜΟΥΣ ΔΙΗΡΗΜΕΝΗ / Συναρμοσθεῖσα μὲν ποτε παρὰ τοῦ ἔλλογιμωτάτου / ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΤΟΥΣΛΑ / ΤΟΥ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ (...) ἀπὸ τῆς ΕΝΕΤΙΚΗΣ, 1795) Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων». Στὸ ἐσώφυλλο τοῦ Α' τόμου διαβάζουμε: «καὶ τόδε πέλει κτῆμα Παρθενίου Ἱεροδιακόνου τοῦ ἐκ μονῆς πατριαρχικῆς Κοσφινίσεως» καὶ σὲ σφραγίδα: «1824 / ΠΡΕΤ / ΕΚΛ. ΠΑΝ. / ΠΑΠΡ / 1824». Στὸ ἐσώφυλλο τοῦ Β' τόμου, ἐπίσης, διαβάζουμε: «Κτῆμα ἐμοῦ μελετίου σιναΐτου τὸ ἐκ πόλεως μελενίκου» καὶ «αἰωια: Ἱερεμίου Κοσφοινιτζιώτη», στὴ σελ. 3: «Καὶ τόδε κτῆμα Παρθενίου Ἱεροδιακόνου τοῦ ἐκ πατριαρχικῆς μονῆς τῆς ἐν Κοσφοινίσεως». Τέλος, στὸ Δ' τόμο, στὴ σελ. 3, διαβάζουμε: «Καὶ τόδε

1. Τὰ πλέον ἀξιόλογα, ἐκδόσεις εὐαγγελίων τῆς Βενετίας (Σάρου, Θεοδοσίου, Φοίνικος κ.ἄ.) τοῦ 18ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, βρίσκονται σήμερα στὸ Μουσεῖο τῆς μονῆς.

2. Πρβλ. Γ. Κ. Παπάζογλου, ὁ.π., σ. 58 (ὅπου καὶ βιβλιογραφία), βλ. καὶ τοῦ ἰδίου, Ἡ κλοπὴ τῶν χειρογράφων τῆς Εἰκοσιφοινίσεως—ἄγνωστα ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴ λεηλασία τῆς μονῆς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους (1917), Πρακτικὰ Β' Συμποσίου «Ἡ Καβάλα καὶ ἡ περιοχὴ τῆς», Καβάλα 1988, Β', σ. 24.

3. Πρβλ. «Ἐκ τῶν 570 ἐντύπων ἀφηρέθησαν 103, ὅλη ἢ σειρὰ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἄλλα τοιαῦτα τύπου Βενετίας», Γ. Κ. Παπάζογλου, ὁ.π.

4. Εἶχα τὴν τύχη νὰ δῶ κατάλογο τῶν ἐντύπων ποὺ μοῦ προσκόμισε μέλος τῆς οἰγενείας — πρόκειται γιὰ ἔντυπα τοῦ 16ου-18ου κυρίως αἰῶνος (ὅλης ἐκκλησιαστικῆς στὴν πλειονότητά τους).

5. Τὰ παλαιῦτα κατεγράφησαν καὶ ἀποδελτιώθησαν ἀπὸ τὸ μοναχὸ τῆς μονῆς Χρυσόστομο (τὸ σύνολο τῶν παλαιτύπων φθάνει τὰ 3.500 περίπου).

πέλει κτῆμα Παρθενίου Ἱεροδιακόνου ὁ ἐκ πατριαρχικῆς μονῆς τῆς ἐν Κοσφοίσης», «Ἐκ τῶν μελετίου σιναΐτου τοῦ ἐκ μελενίκου τῆς Μακεδονίας»¹.

Δυστυχῶς ὁ κατάλογος τῶν «βιβλίων» ποῦ ὁ Ἰωάσαφ ἄφησε στή μονή τῆς Εἰκοσιφοινίσσης, καί ὁ ὁποῖος συνόδευε τὸ πατριαρχικὸ ἔγγραφο, δὲν ἀνευρίσεται στὸ ἀρχεῖο τῆς μονῆς Διονυσίου· ἔτσι δὲν μπορούμε νὰ γνωρίζουμε, ἂν τὰ παραπάνω βιβλία ἀνῆκαν σ' αὐτὰ ποῦ ἄφησε ὁ Ἰωάσαφ στήν Εἰκοσιφοίνισσα—ἂν καί τὰ σημειώματα δὲν μᾶς βοηθοῦν ἐξ ἀρχῆς γιὰ κάτι τέτοιο. Στὸν κατάλογο τῶν ἐντύπων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Εἰκοσιφοινίσσης, ποῦ συντάχθηκε τὸ 1911 (σ' αὐτὸν βάσισε τὴν καταγραφή ποῦ ἐφθασε ὡς ἐμᾶς ὁ Ἀγαθάγγελος Μάγνης), μὲ ἀρ. 217 διαβάζουμε: «Ἐγκυκλοπαίδεια Φιλολογική, τόμοι πέντε ἀρ. βιβλ. 351, 352, 353, 354, 355»². Εἶναι, λοιπὸν, πράγματι πιθανότερο τὰ παραπάνω τρία ἐντυπα, τῆς Βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Διονυσίου σήμερα, νὰ μὴν ἔχουν καμιά σχέση μὲ τὰ «βιβλία» τοῦ Ἰωάσαφ, ἀλλὰ νὰ πέρασαν στή μονή Διονυσίου μετὰ τὴ ληηλασία τῆς Εἰκοσιφοινίσσης, τὸ 1917, ἄγνωστο πῶς.

2.2. Ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς Διονυσίου μᾶς παραδίδονται ἀρκετὰ χφφ. μουσικά τοῦ Ἰωάσαφ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὰ τὰ βρίσκουμε συσταχωμένα μὲ ἐντυπα κείμενα μουσικά· ἐπιβεβαιώνεται ἔτσι ἡ συνήθεια τοῦ μουσικοδιδασκάλου νὰ συμπληρώνει μὲ προσθῆκες τὰ μουσικά ἐντυπά του ἢ νὰ τὰ διορθώνει. Ἀναφερόμαστε στὰ χφφ.:

1. χφ. 571, τοῦ 19ου αἰ.· ὁ Στάθης σημειώνει πῶς ὁ γραφεὺς, μᾶλλον ὁ Ἰωάσαφ, «ἔγραψε τὰ χρόνια τῆς πρωτοψαλτίας Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου»³.

2. χφ. 612, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ)· ὁ Στάθης σημειώνει ἐπίσης πῶς ἡ γραφή «ἐνθυμίζει τὴν γραφὴν τοῦ Ἰωάσαφ Διονυσιάτου»⁴.

3. χφ. 645, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· ὁ Στάθης σημειώνει πῶς «γραφεὺς εἶναι ὁ Ἰωάσαφ ἱερομόναχος Διονυσιάτης»⁵.

4. χφ. 646, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ)· γράφει τὴν περίοδο τῆς πρωτοψαλτίας Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου (ὀπωσδήποτε πρὶν ἀπὸ τὸ 1851), στὸ φ. Αρ διαβάζουμε: «Ἐκ τῶν τοῦ Διδασκάλου Ἰωάσαφ Διονυσιάτου»⁶.

1. Οὔτε ὁ «Παρθένιος ἱεροδιάκονος», οὔτε ὁ «Μελέτιος Σιναΐτης» φαίνεται νὰ εἶχαν, ὅσο μῦθεσα νὰ διαπιστώσω, σχέση μὲ τὴ μονή Διονυσίου (δὲν ἐμφανίζονται τουλάχιστον στίς Παρρησίες καὶ στὰ Βρέβεια τῆς μονῆς).

2. Ἀ γ α θ α γ γ ε λ ο υ Μ ά γ ν η τ ο ς, μητρ. Δράμας, ὁ.π.

3. Γ ρ. Σ τ ά θ η, ὁ.π., σ. 712-717.

4. Ὁ.π., σ. 738-739.

5. Ὁ.π., σ. 743-747.

6. Ὁ.π., σ. 747-750.

5. χφ. 651, τοῦ 19ου αἰ. (α΄ ἡμισυ)· κατὰ τὸν Στάθη τὸ χφ. γράφεται περὶ τὸ 1830-1840, στὸ φ. 1r διαβάζουμε: «Καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) Διονυσιάτου καὶ χεῖρ αὐτοῦ»¹.

6. χφ. 652, τοῦ 19ου αἰ. (α΄ ἡμισυ)· γράφει ὁ Ἰωάσαφ Διονυσιάτης².

7. χφ. 678, τοῦ 19ου αἰ. (α΄ ἡμισυ)· δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα, ἢ ταύτιση γίνεται μὲ βάση τὴ γραφή³.

8. χφ. 679, τοῦ 19ου αἰ. (1819)· ὁ Στάθης σημειώνει σχετικὰ: «ὀπολογίζω, ὡς ἡ γραφή μου δίνει τὴν ὑποψίαν, νὰ εἶναι (sc. γραφεύς) ὁ Ἰωάσαφ Διονυσιάτης, πιθανὸν τὸν καιρὸν (1819) ὅταν ἦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει μαθητῆς τοῦ "ὑπερφουῶς" διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος»⁴.

9. χφ. 680. τοῦ 19ου αἰ. (α΄ ἡμισυ)· δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα, ὁ Στάθης γράφει πῶς ἡ γραφή «δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι ἡ τοῦ Ἰωάσαφ Διονυσιάτου εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ στάδια»⁵.

10. χφ. 681, τοῦ 19ου αἰ. (α΄ ἡμισυ)· δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα, ὁ Στάθης ἀποδίδει τὸ χφ. στὸν Ἰωάσαφ βάσει «ἐσωτερικῶν κριτηρίων γραφῆς» καὶ ὑπολογίζει πῶς τὸ χφ. γράφεται τὴ δεκαετία 1820-1830⁶.

11. χφ. 682, τοῦ 19ου αἰ. (α΄ ἡμισυ)· δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα ὁ Στάθης γράφει πῶς τὸ χφ. πιθανότατα ἀνήκει στὸν Ἰωάσαφ, ὁ ὁποῖος καὶ τὸ γράφει «τὴν περίοδον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μαθητευσεῶς του»⁷.

12. χφ. 683, τοῦ 19ου αἰ. (α΄ ἡμισυ)· δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα, τὸ χφ. ἀποδίδεται ὑπὸ τὸν Στάθη στὸν Ἰωάσαφ Διονυσιάτη⁸.

13. χφ. 690, τοῦ 19ου αἰ. (1837)· μέρος τοῦ χειρογράφου γράφεται, κατὰ τὸν Στάθη, ἀπὸ τὸν Ἰωάσαφ Διονυσιάτη⁹.

14. χφ. 693, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημεῖωμα, τὸ χφ. ἀποδίδεται στὸν Ἰωάσαφ ἀπὸ τὸν Στάθη¹⁰.

15. χφ. 694, τοῦ 19ου αἰ. (β΄ τέταρτο)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημεῖωμα, τὸ χφ. ἀποδίδεται στὸν Ἰωάσαφ ἀπὸ τὸν Στάθη¹¹.

1. Ὁ.π., σ. 750-751.

2. Ὁ.π., σ. 752-754.

3. Ὁ.π., σ. 757-760.

4. Ὁ.π., σ. 760-761.

5. Ὁ.π., σ. 761-763.

6. Ὁ.π., σ. 763-766.

7. Ὁ.π., σ. 766-767.

8. Ὁ.π., σ. 767.

9. Ὁ.π., σ. 768-770.

10. Ὁ.π., σ. 774-778.

11. Ὁ.π., σ. 778-780.

16. χφ. 695, τοῦ 19ου αἰ. (1834)· γράφουν διάφορα χέρια, ἓνα εἶναι τοῦ Ἰωάσαφ, «ὡς ἐκ τῆς γραφῆς τεκμαίρεται», ὁ Στάθης σημειώνει πὼς «τὸ χειρόγραφον τοῦ Χουρμουζίου ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ἰωάσαφ... καὶ συνεστάχωσε αὐτὸ καὶ ἠρίθμησε τὰς σελίδας εἰς συνέχειαν τοῦ ἰδικοῦ του χειρογράφου»¹.

17. χφ. 700, τοῦ 19ου αἰ. (ἀ' ἡμισυ)· δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα, τὸ χφ. ὑποθέτει ὁ Στάθης ὅτι ἀνήκει στὸν Ἰωάσαφ².

18. χφ. 705, τοῦ 19ου αἰ. (ἀ' ἡμισυ)· δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα, τὸ χφ. ἀποδίδει στὸν Ἰωάσαφ ὁ Στάθης καὶ σημειώνει πὼς αὐτὸ γράφεται «ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Διονυσίου τὸ ἀ' ἡμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, περὶ τὸ 1835»³.

19. χφ. 707, τοῦ 19ου αἰ. (1858)· στὸ φ. 400ν διαβάζουμε: «(...) ἐξηγήθη ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Διονυσίου μονῇ τῇ κατὰ τὸ ἁγιώνυμον ὄρος τοῦ ἸΑΘω παρὰ Ἰωάσαφ ἱερομονάχου Διονυσιάτου ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀπὸ Χ(ριστοῦ) χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ὀγδόῳ, ἐν μηνί Ὀκτωβρίῳ ἕκτη ἔλαβε τέρμα (...)»⁴.

20. χφ. 708, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημεῖωμα, ὁ Στάθης ἀποδίδει τὸ χφ. στὸν Ἰωάσαφ μὲ βάση τὴ γραφή⁵.

21. χφ. 722, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· στή σελ. 1 διαβάζουμε: «Ἐγχειρίδιον, περιέχον τὰ καθ' ἡμέραν ψαλλόμενα τῆς μουσικῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ παρὰ διαφόρων ποιητῶν. Τὸ δὲ παρὸν ἐξηγήθη παρ' ἐμοῦ Ἰωάσαφ διδασκάλου Διονυσιάτου(...)»⁶.

22. χφ. 727, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημεῖωμα, ὁ Στάθης ἀποδίδει τὸ χφ. στὸν Ἰωάσαφ καὶ προσθέτει «ἔγραψε περὶ τὸ 1850-1865»⁷.

23. χφ. 754, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημεῖωμα, ὁ Στάθης ἀποδίδει τὸ χφ. στὸν Ἰωάσαφ καὶ προσθέτει πὼς γράφει «ἐν τῇ μονῇ Διονυσίου»⁸.

24. χφ. 767, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημεῖωμα, ὁ Στάθης ἀποδίδει τὸ χφ. στὸν Ἰωάσαφ καὶ προσθέτει πὼς γράφει «ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Διονυσίου»⁹.

25. χφ. 768, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· στὸ φ. 282γ διαβάζουμε: «Τέλος. Τῷ

1. Ὁ.π., σ. 780-783.

2. Ὁ.π., σ. 784-786.

3. Ὁ.π., σ. 788-791.

4. Ὁ.π., σ. 791-795.

5. Ὁ.π., σ. 795-798.

6. Ὁ.π., σ. 805-809.

7. Ὁ.π., σ. 814-815.

8. Ὁ.π., σ. 823-826.

9. Ὁ.π., σ. 834-837.

δὲ θεῶ συντελεστέῃ (...) μνημονεύετε κάμοῦ τοῦ τρισαθλίου καὶ ἁμαρτωλοῦ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Ἰωάσαφ διδασκάλου Διονυσιάτου· καὶ εἶ τι κατὰ παραδρομὴν τῆς χειρὸς εὗρητε σφάλματα (...) αὐμῆ· μαῖου· γ΄· τὸ τέλος»¹.

26. χφ. 775, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημεῖωμα, γράφουν δύο τουλάχιστον γραφεῖς, ὁ ἕνας κατὰ τὸν Στάθη εἶναι ὁ Ἰωάσαφ².

27. χφ. 784, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· στὶς σελ. 1-2 διαβάζουμε: «(...) Ἐγράφη δὲ παρ' ἑμοῦ τοῦ ταπεινοῦ Ἰωάσαφ ἱερομονάχου καὶ διδασκάλου τῆς αὐτῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου, εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ»³.

28. χφ. 806, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· ὁ Στάθης σημειώνει πὼς ὁ Ἰωάσαφ γράφει τὸ χφ. στὴν Κωνσταντινούπολη «ὄτε ἐμαθήτευεν παρὰ Χουρμουζίφ»⁴.

29. χφ. 823, τοῦ 19ου αἰ. (περὶ τὸ 1860)· συσταχώνεται μὲ δύο ἔντυπα ἐκδεδομένα τὸ 1836 καὶ τὸ 1859⁵.

30. χφ. 824, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομένο τὸ 1850 (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἐντύπου διαβάζουμε: «Καὶ τότε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) Διονυσιάτου») ⁶.

31. χφ. 825, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομένο τὸ 1851⁷.

32. χφ. 826, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομένο ἐπίσης τὸ 1851⁸.

33. χφ. 827, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομένο τὸ 1851 (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἐντύπου διαβάζουμε: «Καὶ τότε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) Διονυσιάτου») ⁹.

34. χφ. 828, τοῦ 19ου αἰ. (β' μισό)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομένο τὸ 1859¹⁰.

35. χφ. 829, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομένο τὸ 1851 (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἐντύπου διαβάζουμε: «Καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ Ἱερομ(ονάχου) διδ(ασκάλου) Διονυσιάτου τοῦ ἐκ Σερρών») ¹¹.

1. Ὁ.π., σ. 838-841.

2. Ὁ.π., σ. 842.

3. Ὁ.π., σ. 844-845.

4. Ὁ.π., σ. 847-854 (καὶ Γ. Κ. Παπάζογλου, Συμπληρωματικός..., ὀ.π.).

5. Ὁ.π., σ. 864-865.

6. Ὁ.π., σ. 865-866.

7. Ὁ.π., σ. 867-869.

8. Ὁ.π., σ. 869.

9. Ὁ.π., σ. 870-871.

10. Ὁ.π., σ. 871-874.

11. Ὁ.π., σ. 874-876.

36. χφ. 830, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομένο ἐπίσης τὸ 1851¹.

37. χφ. 831, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομένο τὸ 1846².

38. χφ. 834, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομένο τὸ 1836 (στοῦ φ. 30ν διαβάζουμε: «Στίχοι εἰς τήνδε τὴν βίβλον/Ἰωάσαφ ὡς αὐτοῦ κτήμα:/ Μονῆς πέφυκε ἥδε ἡ βίβλος κτήμα/ δομήτορός θ' ὀσίου Διονυσίου/ ἐρυθροῖς σημείοις μελωδοῦσα τέρπει /ἔχει δὲ ταύτην εἰς κτήμα Ἰωάσαφ/ τέρπει μελωδῶν ἄσματα τῷ κυρίῳ/ μύθους τε τὰς μούσας περ οὔσας δεικνύων»)³.

39. χφ. 835, τοῦ 19ου αἰ. (περὶ τὸ 1860)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομένο τὸ 1857)⁴.

40. χφ. 836, τοῦ 19ου αἰ.· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἀκέφαλο καὶ κολοβὸ (στοῦ ἐσώφυλλο διαβάζουμε: «Μουσικὴ ἀνθολογία μετὰ χειρογράφου Ἰωάσαφ Μουσικοδιδασκάλου Διονυσιάτου»)⁵.

41. χφ. 837, τοῦ 19ου αἰ.⁶.

42. χφ. 889, τοῦ 19ου αἰ.· στή σελ. 88 διαβάζουμε: «Ἐγράφη μὲν χειρὶ Ἰωάσαφ ἱερο(μονάχου) καὶ διδ(ασκάλου) τοῦ ἐκ σερρῶν, Μονῆς δὲ τοῦ ἁγίου Διονυσίου τῆς σεμνηνομένης τῷ ὀνόματι τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἀφιερῶθη δὲ ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῶν ὀσίων πατέρων Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου (...)»⁷.

43. χφ. 890, τοῦ 19ου αἰ. (στή σελ. 68 διαβάζουμε σημεῖωμα ἴδιο μὲ αὐτὸ τοῦ κώδικα 889)⁸.

44. χφ. 995, τοῦ 19ου αἰ (1842)· στοῦ φ. 1r διαβάζουμε: «Ἀρχὴ σὺν θεῷ ἁγίῳ, τῆς παραδόσεως τῶν μαθημάτων (...) παρὰ τοῦ (...) συνκοινοβιάτου ἡμῶν Ἰωάσαφ (...) Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αωμβ: — ἐν Μηνῇ Μαΐῳ δ' (...)»⁹.

1. Ὁ.π., σ. 876-877.

2. Ὁ.π., σ. 878-879.

3. Γ. Κ. Παπάζογλου, δ.π.

4. Ὁ.π.

5. Ὁ.π.

6. Ὁ.π.

7. Ὁ.π.

8. Ὁ.π.

9. Ὁ.π.. Στὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος (ρωσικὸ μναστήρι) σώζονται 6 χφφ. τοῦ Ἰωάσαφ (δλα γραμμένα στὴ μονὴ Διονυσίου καὶ χαρισμένα πιθανότατα ἀπὸ τὸν Ἰωάσαφ σὲ φίλους του μοναχοῦς τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος). ἀναφερόμαστε στὰ χφφ. 903 (ἔτ. 1840), 1030 (ἔτ. 1840-1850) 1032 (ἔτ. 1832;), 1034 (19ος αἰ.-α' ἡμισυ), 1035 (ἔτ. 1865), 1038 (ἔτ. 1864) (ἀπὸ τὰ χφφ. αὐτὰ τὰ μὲ ἀρ. 1032, 1035, 1038 δόθηκαν ὡς δῶρο ἀπὸ τὸν Ἰωάσαφ στοῦ φίλο του μοναχὸ Ἰλαρίωνα), βλ. Γρ. Σ τ ἄ -

Ἐπίσης, ἔπειτα ἀπὸ συστηματικὴ ἔρευνα στὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς Διονυσίου, στὸ τμήμα τῶν μουσικῶν ἐντύπων, μποροῦμε νὰ σημειώσουμε τρία τουλάχιστον ἐντυπα ποὺ ἀποδεδειγμένα ἀνήκαν στὴ συλλογὴ τοῦ Ἰωάσαφ· πρόκειται γιὰ τὰ ἐντυπα:

1. ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ / Πάσης τῆς ἐνιαυτοῦ ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας (...), 1846 / ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ (...) (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἐντύπου διαβάζουμε: «Καὶ τόδε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκύλου) διονυσιάτου»).

2. ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟΝ / ΤΩΝ / ΚΑΤΑΒΑΣΙΩΝ / ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ / ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΟΜΟΥ / ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟΥ / ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (...), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ (...) ἀσκε' 1825 (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἐντύπου διαβάζουμε: «Καὶ τόδε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) διονυσιάτου»).

3. ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟΝ / ΚΑΛΟΦΩΝΙΚΟΝ / ΜΕΛΟΠΟΙΗΘΕΝ ΠΑΡΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ (...), ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ (...) ἀψηε' 1835 (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἐντύπου διαβάζουμε ἐπίσης: «καὶ τόδε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) διονυσιάτου»)¹.

Ὅπως γίνεται φανερό, ἀπὸ τὰ παραπάνω ἐντυπα χφφ. τοῦ Ἰωάσαφ λίγα μόνο θὰ μποροῦσε νὰ ἀνήκαν στὸ μουσικοδιδασκαλο πρὶν ἀπὸ τὴν ἐγκαταβίωσή του στὴ μονὴ Διονυσίου—ἄρα νὰ εἶναι κάποια ἀπὸ τὰ «βιβλία», στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται τὸ πατριαρχικὸ ἔγγραφο· πιθανότατα τὰ δύο ἐντυπα (τὰ μὲ ἀρ. 2 καὶ 3) καὶ ἀπὸ τὰ χφφ. (-ἐντυπα) τὰ μὲ ἀρ. 8, 9, 10, 11, 16, 40 (χωρὶς καὶ πάλι νὰ ἔχουμε κάποια πληροφορία ὅτι πέρασαν ἀπὸ τὴν Εἰκοσιφοίνισσα). Ὅμως, ἦταν δυνατὸ μόνο γι' αὐτὰ νὰ προκάλεσε τὸ πατριαρχικὸ ἔγγραφο ὁ Ἰωάσαφ;

Συμπεράσματα

Στὴ Βιβλιοθήκη τῆς ἱερᾶς μονῆς Εἰκοσιφοίνισσης τοῦ Παγγαίου ἔχουμε τὴν πληροφορία πῶς, ὡς τὴ δῆωση τῆς μονῆς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, σώζονταν ἄρκετὰ χφφ. καὶ βιβλία· ὁ Ἁγαθάγγελος Μάγνης, μηπολίτης Δράμας ἄλλοτε (1910-1922), στὴν καταγραφή του σημειώνει: «14. Διάφορα Μουσικά. Χειρόγραφα εἴκοσι ἕνα. Σελὶς καταλόγου 184-187, αὐξων ἀριθμὸς χειρογράφου 316 (γρ. 317)-337»². Ὁ ἠγούμενος πάλι τῆς μονῆς Νεόφυτος, στὴν καταγραφή τῶν ζημιῶν ποὺ ὑπέστη ἡ μονὴ

θ η, δ.π., σ. 179-182, 479-480, 482-483, 484-486, 486-488, 492-494.

1. Τὰ παλαιύτυπα, ὅσο ξέρω, θὰ μελετήσουν συνεργάτες τοῦ ΕΙΕ (ἤδη ἔχουν ἐκδοθεῖ κάποιοι τόμοι παλαιτύπων μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους).

2. Ἁ γ α θ α γ γ ἔ λ ο υ Μ ά γ ν η τ ο ς, μητρ. Δράμας, δ.π., σ. 108-116.

κατὰ τὴ λεηλασία τῆς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους σημειώνει: «[13]. Μουσικά βιβλία διάφορα 8» (-βεβαίως, ὅπως καὶ ἄλλοτε δείξαμε, οἱ καταγραφές αὐτὲς δὲν εἶναι πλήρεις καὶ δὲν καλύπτουν τὸ σύνολο τῶν χειρογράφων-ἐντύπων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς μονῆς)¹. Εἶναι, λοιπόν, πολὺ πιθανὸ τὰ ἐντυπα-χφ. τοῦ Ἰωάσαφ νὰ μὴ δόθηκαν ποτὲ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης πίσω στὸν κάτοχό τους—μιὰ πού καμιά ἀπὸ τὶς πληροφορίες πού ἔχουμε δὲν συνηγορεῖ γιὰ κάτι τέτοιο—καὶ κάποια, ἂν ὄχι ὅλα, ἀπὸ τὰ παραπάνω χφ.-ἐντυπα τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Εἰκοσιφοινίσσης νὰ σχετίζονται ἔμμεσα ἢ ἄμεσα μὲ τὸ μουσικοδιδάσκαλο τῆς μονῆς Διονυσίου Ἰωάσαφ.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

1. Νεοφύτου, ἠγουμ., Χρονολογικὴ ἔκθεσις τῶν μαρτυριῶν τῶν πατέρων τῆς ἱ. μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἐν Παγγαίῳ καὶ τῆς συλήσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 2 (1918) 696.

SUMMARY

Georgios K. Papazoglou, The «books» of the music teacher Ioassaf and the Library of the monastery of Ikossiphinissa of Pangaion.

In this work, based on a document addressed by the Patriarch Anthimos IV to the monastery Dionysiou in Mt Athos — a document we publish —, we are studying an unknown side of the relationship between the music teacher Ioassaf and the monastery of Ikossiphinissa.

The above mentioned music teacher, a monk of the monastery Dionysiou at the time when the document was sent, seems to have lived also for a period in the monastery of Ikossiphinissa and to which monastery he offered his rich collection of manuscripts of music and music books. We show therefore that the manuscripts and books of music of the Library of Ikossiphinissa were those of Ioassaf. We also provide a) information about the life of the music teacher and b) an index of 44 music manuscripts (and some books) of the monastery Dionysiou today, which belonged to Ioassaf.